

LUCJAN SIPORSKI

WYRÓWNANIE WYNIKÓW POMIARÓW NOWEJ PODSTAWOWEJ OSNOWY GRAWIMETRYCZNEJ KRAJU (POGK97)

ZARYS TREŚCI: Opisano materiał obserwacyjny uzyskany podczas pomiaru osnowy grawimetrycznej. Podano ocenę dokładności tego materiału oraz wyników wyrównania.

1. MATERIAŁ OBSERWACYJNY

Nowa podstawowa osnowa grawimetryczna została pomierzona w latach 1994-1997 według technologii, w której podstawowym mierzonym elementem jest przęsło. W wyniku czynności, które roboczo nazywamy "pomiar przęsła" otrzymuje się różnice przyspieszenia siły ciężkości (Δg) na dwu punktach osnowy. Tak więc, pomiar przęsła zawiera w sobie zarówno prace pomiarowe w terenie, jak i obliczenia, które obejmują:

- obliczenie średnich wartości odczytów w seriach;
- przeliczenie średnich odczytów, wyrażonych w działkach instrumentu, na jednostkę przyspieszenia siły ciężkości (mGal) za pomocą tablic kalibracyjnych;
- obliczenie i wprowadzenie poprawek pływowych;
- obliczenie i wprowadzenie poprawek z powodu dryftu instrumentu;
- obliczenie trzech wartości Δg oraz ich średniej wartości i błędu tej średniej;
- przemnożenie średniej wartości Δg przez współczynnik zwany skalą grawimetru, wyznaczony na bazie kalibracyjnej.

Według zastosowanej technologii, różnicę przyspieszenia siły ciężkości na przęsle mierzono trzema grawimetrami, po czym obliczano średnią wartość Δg oraz jej błąd. Wielkość tego błędu jest miarą wzajemnej zgodności wyników pomiaru Δg uzyskanych trzema instrumentami i stanowi kryterium poprawności pomiaru przęsła. Jeśli błąd przekraczał 0,020 mGal, pomiar przęsła po-

wtarzano wszystkimi trzema instrumentami. Podczas pomiarów, wartości Δg obliczano przy zastosowaniu skal grawimetrów wyznaczonych na bazie krajowej, a w 1997 r. przeliczono je na wartości w skali uzyskanej z punktów absolutnych. Każda wartość Δg przęsła wyznaczana jest niezależnie od innych przęsł, co powoduje, że wielkości odchyłek zamknięcia figur utworzonych przez przęsła dają obiektywną informację o ewentualnym występowaniu błędów grubych, a także umożliwiają oszacowanie dokładności pomiaru przęsła. W przypadku omawianej tu sieci wszystkie odchyłki zamknięć figur nie przekraczają przyjętej wartości $0,020 \sqrt{n}$ mGal; gdzie: n - liczba przęsł w figurze.

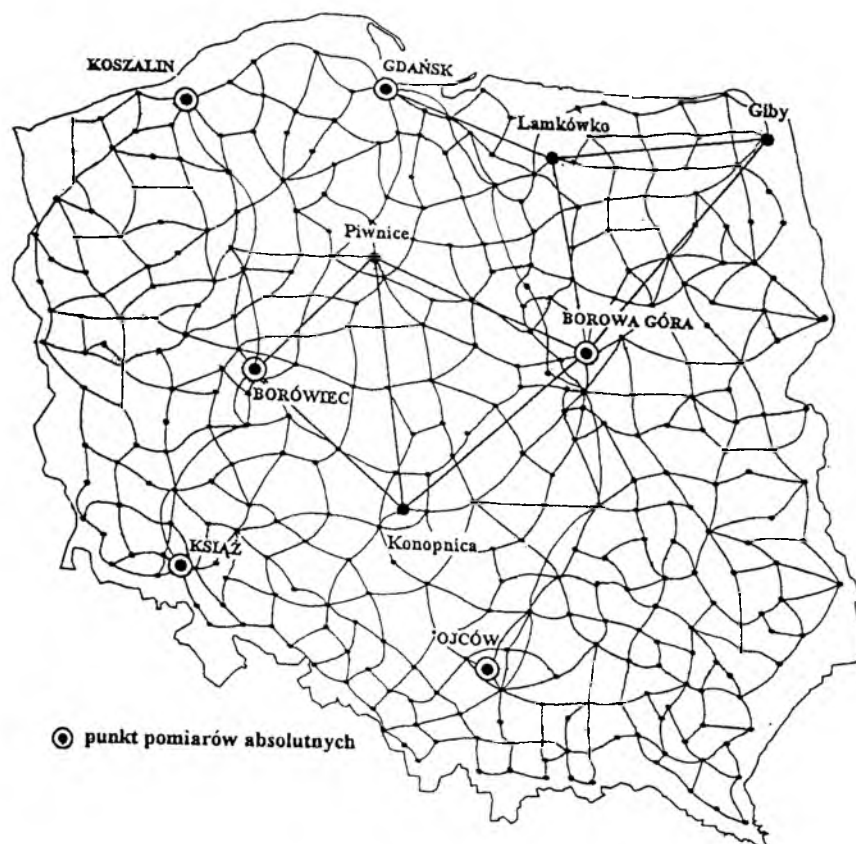
Reasumując można stwierdzić, że w uzyskanych wartościach Δg uwzględniono wszystkie niezbędne poprawki i współczynniki. Możliwa była także bieżąca kontrola pracy instrumentów oraz ocena wyników pomiarów. Tak więc pomierzone wartości Δg przęsł cechują się odpowiednią dokładnością i mogą być obciążone tylko dopuszczalnymi błędami przypadkowymi.

2. WYRÓWNANIE POMIERZONYCH RÓŻNIC PRZYSPIESZENIA SIŁY CIĘŻKOŚCI I OCENA DOKŁADNOŚCI WYNIKÓW

Pomierzone wartości Δg wyrównano klasyczną metodą pośredniczącą. W wyniku zastosowanej technologii pomiaru zadanie wyrównania materiałów grawimetrycznych sprowadza się tu do rozwiązania typowego układu równań liniowych, gdzie jedynymi niewiadomymi są poprawki do przybliżonych wartości g punktów osnowy. Punkty absolutne służą tu tylko do nadania poziomu grawimetrycznego wyznaczanym wartościom g oraz do wpasowania pomierzonych Δg w system wartości absolutnych.

Cała sieć, poddana wyrównaniu na obecnym etapie prac, składa się z 674 przęsł. W liczbie tej zawarte jest 9 tzw. długich przęsł łączących punkty Piwnice, Konopnica, Lamkówko i Giby ze sprawdzonymi punktami absolutnymi. Przęsła tworzą 304 figury zamknięte. W sieci jest 357 punktów, dla których wyznaczane są wartości g . Szkic sieci przedstawiony jest na rysunku 1. Wyrównaniu poddano 722 pomierzone wartości Δg . Liczba ta jest większa od liczby przęsł w sieci, gdyż do wyrównania wprowadzono wszystkie Δg z wielokrotnie wykonanych pomiarów odcinków bazy krajowej i bazy zachodniej oraz przęsł wiążących bazę krajową z punktami absolutnymi.

Sieć nawiązano do 6 sprawdzonych punktów absolutnych: Koszalin, Borowiec, Książ, Gdańsk, Borowa Góra i Ojców. Wartości przyspieszenia siły ciężkości, wyznaczone na tych punktach aparaturą balistyczną, przyjęto jako bezbłędne.

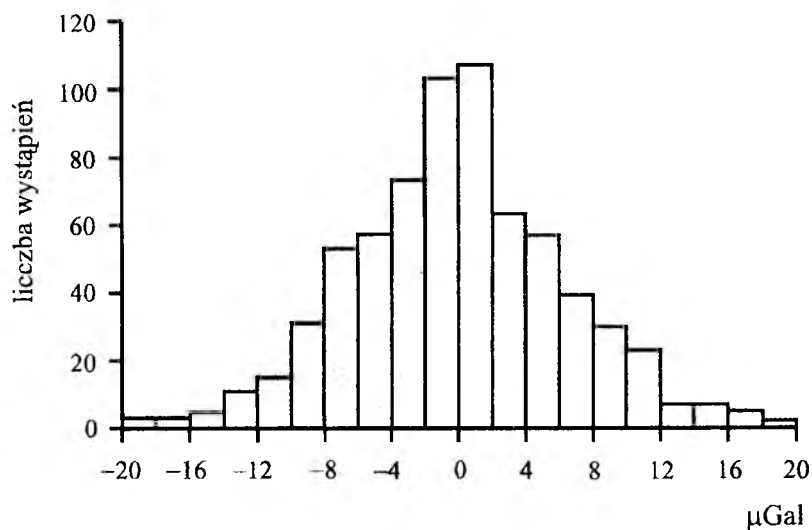
Rys. 1. Szkic sieci grawimetrycznej (wyrównanej w maju 1998 r.)

Wszystkim wartościom Δg przypisano tę samą wagę, gdyż zostały one pomierzone grawimetrami tej samej klasy i według tej samej technologii. Wielkości błędów przeszł, liczone z odchyłek od średniej z pomiarów trzema instrumentami, traktowane są tylko jako kryterium poprawności pomiaru, a nie jako dane do wagowania.

Wyrównanie wykonano programem opracowanym w IGiK. Dla kontroli wyrównanie przeprowadzono również programem z COGiK, uzyskując identyczne wyniki.

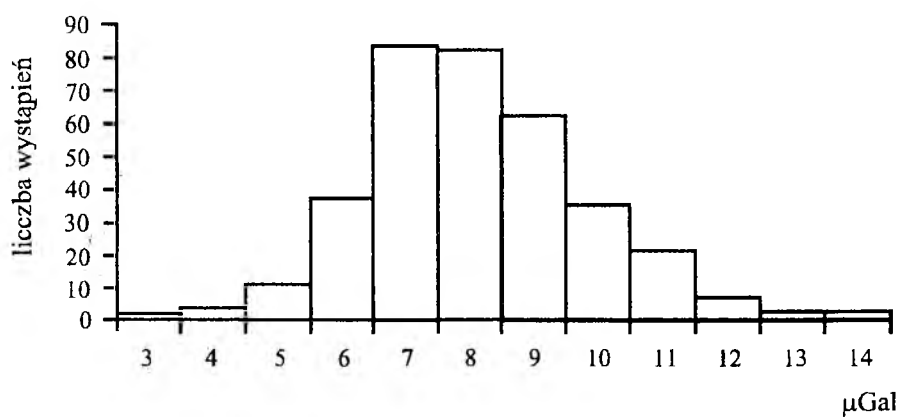
Błąd typowego spostrzeżenia (m_0) obliczony z poprawek w wyrównaniu sieci niezależnej (nawiązanej tylko do Borowej Góry) wynosi 0,0093 mGal, natomiast przy nawiązaniu do 6 punktów absolutnych równa się 0,0094 mGal.

Wielkości poprawek do pomierzonych Δg obrazuje histogram na rysunku 2. Jak widać, 90% poprawek zawiera się w przedziale $\pm 0,010$ mGal, a kilka największych poprawek nie przekracza 0,020 mGal.

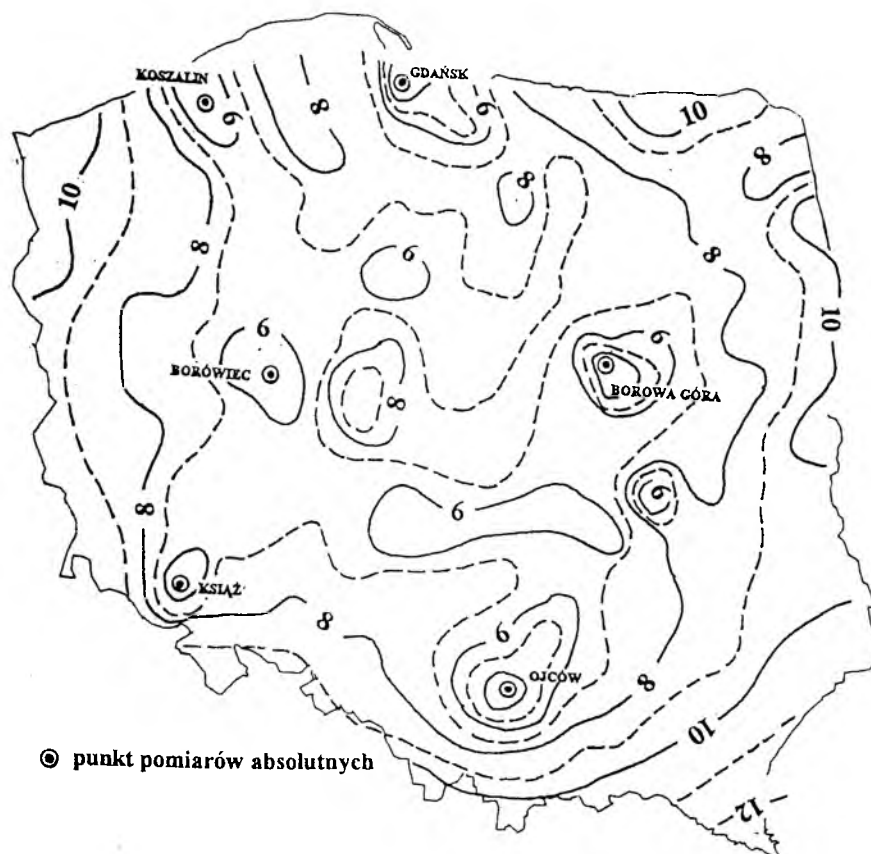

Rys. 2. Histogram poprawek do pomierzonych wartości Δg

Wielkości błędów obliczonych wartości przyspieszenia siły ciężkości na punktach osnowy podstawowej obrazuje histogram na rysunku 3. 90% błędów nie przekracza 0,010 mGal, a 99% błędów nie przekracza 0,012 mGal. Cztery punkty, położone na skraju sieci, mają błędy w przedziale 0,013-0,014 mGal. Powierzchniowy rozkład błędów w sieci przedstawiają izolinie na rysunku 4.

Rys. 3. Histogram błędów wartości g na punktach osnowy podstawowej

Rys. 4. Izolinie błędów wartości przyspieszenia siły ciężkości (w μGal)

Planuje się ponowne wyrównanie całego materiału obserwacyjnego w nawiązaniu do większej liczby punktów absolutnych. Najprawdopodobniej dodanych będzie 6 punktów z terenu Polski (Piwnice, Konopnica, Lamkówko, Giby, Białowieża, Sieniawa), 3 punkty z terenu Niemiec (Pasewalk, Seelow, Cottbus) oraz 3-4 punkty ze Słowacji i Czech.

Recenzował: prof. dr hab. inż. Andrzej Sas-Uhrynowski

LUCJAN SIPORSKI

ADJUSTMENT OF MEASUREMENTS OF NEW BASIC
GRAVIMETRIC FRAMEWORK OF POLAND (POGK 97)

S u m m a r y

Differences in acceleration of gravity (Δg) obtained from measurements were adjusted by indirect method. The network was adjusted to 6 absolute points, assumed as error-free. 90% of corrections to the measured Dg values falls within $-0,010 - +0,010$ mGal range, while maximum correction is $0,020$ mGal. 90% of mean errors of acceleration of gravity, determined on the framework points, is lower than $0,010$ mGal; maximum error is $0,014$ mGal.

Translation: Zbigniew Bochenek

ЛЮЦИАН СИПОРСКИ

УРАВНИВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ ИЗМЕРЕНИЯ
НОВОЙ ОСНОВНОЙ ГРАВИМЕТРИЧЕСКОЙ
СЕТИ СТРАНЫ /POGK 97/

Р е з ю м е

Полученные из измерений разницы ускорения силы тяжести (Δg) уравнивались были косвенным методом. Сеть была привязана к 6 абсолютным пунктам, принятым как безошибочные. 90% величин поправок к измеренным Δg находится в интервале от $-0,010$ до $+0,010$ mGal, а максимальная поправка составляет $0,020$ mGal. 90% величин средних ошибок вычисленных значений ускорения силы тяжести на пунктах основы не превышает $0,010$ mGal, а максимальная величина ошибки составляет $0,014$ mGal.

Перевод: Ружа Толстикова